

Treća sezona arheoloških istraživanja na položaju Prečno pole I. u Torčecu

Third Season of Archaeological Excavations at the Prečno Pole I Site in Torčec

Tajana Sekelj Ivančan

Primljeno/Received: 08. 02. 2008
Prihvaćeno/Accepted: 08. 04. 2008

U arheološkim istraživanjima ranosrednjovjekovnog naselja Prečno pole I. u 2007. g. na istraženoj površini od 208 m², evidentirane su samo dvije kulturne cjeline. Radi se o okruglastom ognjištu smještenom na otvorenom, izvan objekta i posljednjim ostacima manjeg objekta za stanovanje, vjerojatno primarno kvadratičnog oblika. Obje kulturne cjeline, prema nalazima prikupljene keramike ukrašene češljastim valovnicama, snopovima vodoravnih linija ili jednostrukim valovnicama po ramenu i trbuhu, pripadaju vremenu ranog, odnosno razvijenog srednjeg vijeka.

Ključne riječi: Torčec-Prečno Pole I, arheološko istraživanje, naselje, rani srednji vijek

Key Words: Torčec-Prečno Pole I, archaeological excavation, settlement, Early Middle Ages

Arheološko nalazište Torčec - Prečno Pole I. smješteno je s južne strane velikoga isušenog meandra rijeke Drave koji se pruža sjeverno od mjesta Torčec u općini Drnje (Koprivničko-križevačka županija). Nakon što je arheološki lokalitet Prečno Pole I. evidentiran 1997. g. (Sekelj Ivančan, Zvjerac 1997, 66; Sekelj Ivančan 2001, 46, Pl. XLIX, 312-318, Pl. L, 319-329), tijekom studenoga 2002. godine obavljeno je rekognosciranje šireg terena, smještenog sjeverno od središta mjesta Torčec (Prečno Pole I-III), kojom prigodom je u dubljim brazdama nakon jesenskog oranja zamijećeno nekoliko tamnijih mrlja s kulturnim slojem, koji je preliminarno datiran u srednjovjekovno razdoblje (Sekelj Ivančan et al 2003, 117-118, sl. 3-5, T. 2.). Sustavna su arheološka istraživanja poduzeta tijekom 2005. godine, kada je ukupno evidentirano dvanaest većih kulturnih cjelina, ostataka objekata od kojih je jedan imao ognjište čvršće strukture, zatim nekoliko ukopa stupova, jedan grob s ukopom pokojnika iz druge polovine 8. stoljeća te jedan recentni rov (Sekelj Ivančan 2006, Sekelj Ivančan 2006a). U nastavku istraživanja tijekom 2006. godine ukupno je evidentirano osam kulturnih cjelina. Jedna od njih, najočuvanija, bila je kvadratičnog oblika, s ognjištem u jugozapadnom dijelu. Osim ove kuće pronađena su dva okrugla vatrišta smještena na otvorenom, u blizini jednog od slabo očuvanih objekata čiji su ostaci evidentirani u debljini od svega nekoliko centimetara (Sekelj Ivančan 2007, Sekelj Ivančan 2007a).

Ovogodišnjim se arheološkim iskopavanjima namjeravalo istražiti prostor južno od položaja ukopa pokojnika pronađenog u istraživanjima 2005. godine, kako bi se ustanovilo rasprostriranje, eventualnog, groblja. U razdoblju od 18. do 20. srpnja 2007. Institut za arheologiju iz Zagreba pod vodstvom dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan, više znanstvene suradnice, proveo je treću sezonu arheoloških istraživanja na položaju Prečno Pole I¹. Tijekom arheoloških istraživanja u 2007. godini vođena je

terenska dokumentacija prema službenim obrascima Instituta za arheologiju² i nastavlja se na dokumentaciju vođenu tijekom 2005. i 2006. godine, jer je istraživani položaj dio iste cjeline na mikroprostoru Prečno Pole I. U istraživanjima koja su trajala svega 3 rada dana³ zabilježene su 4 nove stratigrafske jedinice, prikupljeni su svi pronađeni predmeti, uglavnom nalazi keramike, životinjskih kostiju, kućnog lijepa te ulomcima kamena od žrnja i dr. Uzeti su uzorci zemlje za flotaciju i ugljena za C14 analizu i analizu vrste drva. Tijekom iskopavanja snimano je dijapozitiv filmom te digitalnim foto-aparatom, a arheološki iskop kao i istraženi ukopi snimljeni su geodetskom stanicom.

Otvorena je sonda (dimenzije 5x40 m) koja se pružala južno od iskopa iz 2005. godine, ali je pratila orijentaciju njive. Na čitavoj istraženoj površini od 208 m², nakon skidanja humusnog sloja, evidentirane su samo dvije kulturne cjeline i to u slouju tvrde žute ilovače (SJ 002), na oko 25-30 cm relativne dubine.

U sjeverozapadnom dijelu iskopa zamijećena je okrugla tamnosivo-crna mrlja. Kako se dokumentacija nastavlja na prijašnje godine, ova je mrlja imenovana kao **SJ 073** – zapuna tamnosivo-crne boje s ulomcima keramike i šljunka te gara (*10 YR 2/2 – very dark brown*) i **SJ[074]** – ukop. Mrlja je zamijećena na apsolutnoj visini ▼127,83 m. U sredini zapune SJ 073 nalazili su se veći komadi jedne smeđe-tamnocrvene posude tanjih stijenki, ukrašene jednostrukim valovnicama po ramenu i trbuhu. Osim posude s jednostrukom valovnicom, pronađeno je još nekoliko ulomaka debljih stijenki koji svi pripadaju istoj posudi te jedan ulomak s ukrasom kotačića u vodoravnim nizovima. Uokolo gotovo u cijelosti očuvane posude, polukružno u širini oko 20-ak cm, na J, Z i S strani ukopa pružali su se nanizani obluci. Ovakva struktura navodila je na zaključak o postojanju ognjišta, ali u njemu nije pronađeno ugljena i gara kako bi to bilo uobičajeno za ovu vrstu nepokretnih nalaza (sl. 1). Mrlja zapune se pojavila na apsolutnoj visini od ▼127,83 m, posuda na visini od ▼127,71, a šljunak se pojavljuje od razine ▼127,77 m. Na samom dnu zapune, na SZ dijelu ukopa pronađene su tri keramičke diskoidne kugle (N – 199) i veći kameni brus – **PN 22** kojemu je vrh bio na ▼127,70 m, a dno na ▼127,64 m. Količina šljunka iz zapune SJ 073 je 15 kg. Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Oblik ukopa: ukop je kruž-

1 Sustavna arheološko-konzervatorska istraživanja položaja Prečno Pole I. u Torčecu većim su dijelom financirana iz sredstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, dodijeljenih znanstveno-istraživačkom projektu pod nazivom «Srednjovjekovno naseljavanje sjeverne Hrvatske u svjetlu arheoloških izvora» (šifra 197-1970685-0693), voditeljice dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan. Dio novčanih sredstava osigurao je Grad Koprivnica te Koprivničko-križevačka županija putem Društva za povjesnicu i starine Torčec. Uz voditeljicu istraživanja u iskopavanjima je sudjelovala djelatnica Instituta za arheologiju, znanstvena novakinja mr. sc. Tatjana Tkalčec te student arheologije i povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Ivan Valent iz Koprivnice. Pomoćnu stručnu i tehničku ekipu činili su: Ivan i Zlatko Zvjerac, a poslove iskopa obavljali su radnici Nenad Remenar, Dario Betlehem, Mihael Kovačić iz Torčeca. Svima im se ovom prigodom zahvaljujem, kako na uložnim financijskim sredstvima, tako i na uloženoj trudu bez čega ova istraživanja ne bi mogla biti uspješno provedena.

2 Kompletna originalna dokumentacija nalazi se u Institutu za arheologiju u Zagrebu. Nakon stručne i znanstvene obrade nalaza i nalazišta, kopije dokumentacije kao i kompletna iskopana materijalna građa bit će predani u Muzej grada Koprivnice, nadležnom za područje gdje se lokalitet nalazi, na stalnu pohranu.

3 Njiva smještena zapadnije od br. 11, na kojoj je planirano ovogodišnje istraživanje bila je posijana kukuruzom te je nije bilo moguće istraživati ove godine.

Sl. 1. Torčec – Prečno Pole I, ognjište okruglastog oblika s ulomcima keramičke posude i keramičkih diskoidnih kugli (snimila T. Tkalčec)

Fig. 1 – Torčec–Prečno Pole I, round hearth with fragments of pottery and ceramic discoid spheres (Photo: T. Tkalčec)

no-ovalnog oblika. Dimenzije: 0,98 x 0,80 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ▼127,58 m, što znači da je visinski bilo očuvano 25 cm zapune. Ukop se nalazi u SJ 002.

U nastavku iskopa istraživanog 2007. godine, nakon struganja južnog dijela otvorene površine zamijećena je još jedna ovalna mrlja, nešto većih dimenzija. Imenovana je kao SJ 075 – ovalna zapuna smjera SI-JZ, tamnosivo-crna zemlja s ulomcima kostiju, keramike i lijepa (2,5 Y 4/3 - olive brown – 3/3 – dark olive brown) i SJ[076]– ukop. Mrlja je zamijećena na apsolutnoj visini ▼127,76 m. U zapuni je prikupljeno ulomaka keramike ukrašene češljastim valovnicama i snopovima vodoravnih linija, nešto lijepa i pješčenjaka, kamena od žrvnja te mnoštvo šljunka (9 kg). Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Oblik ukopa: ukop je ovalnog oblika smjera sjeveroistok – jugozapad i pokazivao je isti oblik kao i uočena mrlja. Dimenzije: 2,74 x 2,04 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ▼127,40 m što znači da je visinski bilo očuvano 36 cm zapune. Ukop se nalazi u SJ 002.

Na ostaloj otvorenoj površini zamijećeni su još neke mrlje okruglog oblika, ali one nisu uvedene u dokumentaciju. Naime, 1970-ih godina mještani Torčeca Boris Januška okruglim je svrdlom probno sondirao na nekim položajima uokolo Torčeca, te su ove okrugle mrlje okarakterizirane kao recentne. Snimljene su stanicom i ispražnjene, ali one ne pripadaju kulturnim slojevima. Zavedene su pod brojevima 1-8. Dimenzije ukopa nakon praznjenja zapuna: ukop 1 – Ø 23 cm; 2 – Ø 20 cm (nalaz ulomka ranosrednjovjekovne keramike), 3 – Ø 18 cm, 4 – Ø 22 cm (dva sitna ulomka kostiju), 5 – Ø 24 cm (kovani čavlic za potkivanje), 6 – Ø 23 cm, 7 – Ø 20 cm i 8 – Ø 26 cm.

S obzirom na osnovne značajke prikupljene keramike, ovaj dio istraženog naselja preliminarno se može opredijeliti vremenu ranog, odnosno razvijenoga srednjeg vijeka. Preciznije datiranje tog naselja bit će moguće tek nakon provedenih analiza i stručne i znanstvene obrade pokretnih arheoloških nalaza te sagledavanja čitavog lokaliteta, koji prema dosadašnjim spoznajama ima kontinuitet od nekoliko stoljeća. Vrlo velika površina od 208 m² otvorena ove godine, na kojoj u njezinu južnom dijelu nije bilo arheoloških nalaza, navodi na zaključak da se srednjovjekovno naselje prostiralo uza sam južni rub meandra, dok novi ukopi pokojnika nisu pronađeni. S obzirom na to, u nastavku iskopavanja ovog položaja sonde bi trebalo postaviti uza sam stari isušeni rukavac Drave.

Literatura

- Sekelj Ivančan T., Zvjercac I., 1997, Nekoliko srednjovjekovnih položaja u okolici Torčeca – Koprivničko-križevačka županija, Obavijest-HAD XXIX/2, Zagreb, 65-69.
- Sekelj Ivančan T., 2001, Early Medieval Pottery in Northern Croatia. Typological and chronological pottery analyses as indicators of the settlement of the territory between the rivers Drava and Sava from the 10th to the 13th centuries AD”, BARIntSer 914, Oxford.
- Sekelj Ivančan T., Tkalčec T., Šiljeg B., 2003, Rezultati analize ranosrednjovjekovnih nalaza i nalazišta u okolici Torčeca, PrilInstArheol-Zagreb 20, Zagreb, 113-130.
- Sekelj Ivančan T., 2006, Probna arheološka istraživanja na položaju Prečno Pole I. u Torčecu kraj Koprivnice, AIA II, Zagreb, 73-78.
- Sekelj Ivančan T., 2006a, Arheološka istraživanja u okolici Torčeca u sezoni 2006, Scientia Podraviana, Glasilo Povijesnog društva Koprivnica, godište XVIII, broj 20, Koprivnica, 8-9.
- Sekelj Ivančan T., 2007, Nastavak arheoloških istraživanja na položaju Prečno pole I. u Torčecu kraj Koprivnice, AIA III, Zagreb, 51-55.
- Sekelj Ivančan T., 2007a, Lokalitet: Prečno Pole I, Naselje: Torčec, Hrvatski arheološki godišnjak 3/2006 Zagreb 2007, 124 - 125.

Summary

The Torčec-Prečno Pole 1 archaeological site is situated on the southern side of the large dried-out bed of a meander of the Drava River which extends north of the village of Torčec in Koprivnica-Križevci County. This year's excavation followed the boundaries of the fields. Its width was 5 m, and its length roughly 40 m, generating a total of 208 m² of explored area. This excavation site lies south of the excavation conducted in 2005. Only two cultural units were recorded in the layer of hard yellow clay, at a relative depth of approximately 25-30 cm. They consist of a round hearth and the last remains of a probably rectangular structure. In the backfill of the hearth (Fig. 1), itself 25 cm thick, several fragments were found that originated from a brown-dark red vessel with thinner walls, decorated by a wavy single-line pattern on the shoulder and body, three discoid spheres and a larger whetstone. The hearth, 0.98 by 0.80 m, is situated outside of the dwelling. In the second backfill, 36 cm thick, several pottery fragments were discovered which are decorated with a wavy comb-like pattern and bundles of vertical lines, some daub and sandstone, stones from the millstone and a considerable quantity of gravel. With regard to the situation on the entire explored part of the site, this author concluded that these are the remains of a small dwelling, 2.74 by 2.04 m, and that the two cultural backfills can be dated to the Early and High Middle Ages, respectively. A more precise dating of this settlement will be possible only after a scientific analysis of movable archaeological finds.